

¹Δωρεάν η παιδεία και στα Πανεπιστήμια;
του ΠΕΤΡΟΥ Ι. ΠΑΡΑΡΑ

Με την ευκαιρία της ψήφισης του νόμου για τα ΑΕΙ, σκόπιμο είναι να επανέλθουμε σε δύο μύθους που σχετίζονται με τη λειτουργία τους. Ο *πρώτος* είναι το περιβόητο πανεπιστημιακό άσυλο που δεν προβλέπεται από καμιά συνταγματική διάταξη – εξαιρούνται ωρισμένοι που κάνουν αυστηρά προσωπική-ιδεολογική ερμηνεία του Συντάγματος –, αλλά μόνον από τον φονικό για την ανώτατη εκπαίδευση νόμο του 1982 που τώρα αντικαθίσταται με το νέο νόμο χωρίς να επαναλαμβάνεται, ευτυχώς, και η περί ασύλου διάταξη. Ο ίδιος πολιτικός χώρος που το θέσπισε, ο ίδιος το καταργεί, μετά και το πάθημα της “Υπατίας”, και πολύ καλά κάνει.

Ο *δεύτερος* μύθος έχει να κάνει με την παροχή δωρεάν παιδείας στα Πανεπιστήμια, δηλαδή μη πληρωμή εγγραφής και διδάκτρων και δωρεάν παροχή συγγραμμάτων. Στην περίπτωση αυτή το Σύνταγμα κάνει βέβαια λόγο για δωρεάν παιδεία και εδώ έγκριτοι δημοσιολόγοι, γενικεύοντας, θεωρούν ότι πρόκειται περί κοινωνικού δικαιώματος που καλύπτει και τα Πανεπιστήμια, με συνέπεια οι σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις να μη μπορούν να καταργηθούν με νόμο. Είναι όμως έτσι τα πράγματα; Ας διαβάσουμε, λοιπόν, προσεκτικά το Σύνταγμα, όπου στο άρθρο 16 ορίζονται τα ακόλουθα: «...παρ. 3. Τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα. 4. Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το Κράτος ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους. 5. Η

¹ Το παρόν κείμενο δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα ΒΡΑΔΥΝΗ στις 24.9.2011.

ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση...».

Από τις παρατεθείσες διατάξεις προκύπτουν τα εξής: α) η υποχρεωτική εκπαίδευση καλύπτει τουλάχιστον τα έξι χρόνια του Δημοτικού σχολείου και τα τρία του Γυμνασίου, β) όσοι συνεχίσουν και στα Λύκεια, έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας και εκεί, διότι γ) η δωρεάν παιδεία, όπως ορίζεται στο α' εδάφιο της παραγρ. 4, αφορά την φοίτηση σε όλες τις βαθμίδες των «κρατικών εκπαιδευτηρίων», δηλαδή στο κρατικό Δημοτικό, Γυμνάσιο και Λύκειο, δ) όμως τα εκπαιδευτήρια αυτά δεν έχουν ίδια νομική προσωπικότητα αλλά αποτελούν αποκεντρωμένες υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας, είναι τα «δημόσια σχολεία» στα οποία στέλνουμε τα παιδιά μας, ενώ τα «ιδιωτικά εκπαιδευτήρια» – τα οποία ρητώς προβλέπει η παράγρ. 8 του άρθρου 16 Σ – μπορούν να λειτουργούν και με τη μορφή νομικού προσώπου, όπου στην έννοια των ιδιωτικών αυτών εκπαιδευτηρίων περιλαμβάνεται το ιδιωτικό Δημοτικό, Γυμνάσιο και Λύκειο, αφού μόνον η ίδρυση Πανεπιστημίου από ιδιώτες δεν επιτρέπεται, ε) αντιθέτως, η πανεπιστημιακή εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από αυτοδιοικούμενα ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, άρα τα ιδρύματα αυτά δεν μπορεί να είναι κρατικά, στ) το Σύνταγμα, λοιπόν, διαστέλλει ευθέως, με τις παραγρ. 5 και επόμ. του άρθρου 16, τα Πανεπιστήμια από τα «κρατικά εκπαιδευτήρια», ουδέποτε δε ούτε στην πρακτική ούτε και στη νομοθεσία χρησιμοποιήθηκε ο όρος «κρατικά εκπαιδευτήρια» για να υποδηλώσει και τα Πανεπιστήμια. Αποτελεί, λοιπόν, νομικό σολοικισμό η ζεύξη και ταύτιση του κρατικού φορέα παροχής παιδείας (→κρατικά εκπαιδευτήρια) με τον φορέα που, υποχρεωτικώς κατά το Σύνταγμα, λειτουργεί μόνον ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου (→Πανεπιστήμια), όπως ευθέως δέχεται η 2714/2010 απόφαση του Γ'

Τμήματος του Συμβουλίου Επικρατείας («...τα κρατικά εκπαιδευτήρια της ανώτατης βαθμίδας...»!) που παραπέμπει στην Ολομέλεια το ζήτημα της συνταγματικότητας της δωρεάν παιδείας και στο μεταπτυχιακό στάδιο σπουδών. Στην “παροχική” Διοίκηση άμα ένας φορέας είναι, κατά νόμο, “κρατικός”, δεν μπορεί να είναι συγχρόνως και νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, ζ) στις δε διατάξεις των παραγρ. 5 και 6 του άρθρου 16, που αναφέρονται αποκλειστικά στην οργάνωση και λειτουργία των ΑΕΙ, δεν γίνεται καμία αναφορά για παροχή δωρεάν παιδείας.

Συνεπώς, η διάταξη της παραγρ. 4, στην οποία και μόνον γίνεται λόγος για «δικαίωμα δωρεάν παιδείας», αναφέρεται, όπως προκύπτει από την ξεκάθαρη γραμματική της διατύπωση που δεν μπορεί να διαστρεβλωθεί, στο δικαίωμα αυτό των Ελλήνων σε όλες τις βαθμίδες των κρατικών εκπαιδευτηρίων, αλλά τέτοια δεν είναι, όπως αναλύθηκε, τα Πανεπιστήμια.

Άρα, νόμος που θα καταργήσει την δωρεάν παιδεία, που ισχύει τώρα στα Πανεπιστήμια, δεν θα είναι αντισυνταγματικός, όπως δεν θα είναι αντισυνταγματικός και ο νόμος που στη συνέχεια θα επιβάλει την καταβολή τελών για την εγγραφή και την φοίτηση, καθώς και την υποχρέωση των φοιτητών να αγοράζουν με δικά τους έξοδα τα αναγκαία πανεπιστημιακά συγγράμματα (βλ. τα ιλιγγιώδη ποσά που διαθέτει ετησίως το Κράτος για τα βιβλία, στον Γ. ΡΩΜΑΙΟ, *Η παθογένεια των ΑΕΙ*, “ΤΟ ΒΗΜΑ” της 17.4.2011, ο οποίος ορθά διερωτάται «Γιατί πρέπει σε όλους τους φοιτητές, έχοντες και μη έχοντες, να προσφέρονται δωρεάν τα συγγράμματα; »).

Ακριβώς δε, επειδή με το εδάφιο α’ της παραγρ. 4 η δωρεάν παιδεία δεν καθιερώνεται και για όσους φοιτούν σε Πανεπιστήμια – που το Σύνταγμα τους αποκαλεί «σπουδαστές», βλ. και το τελευταίο εδάφιο της παραγρ. 5 –, ορίστηκε, στη συνέχεια του εδαφίου α’, ότι για τους σπουδαστές/φοιτητές που διακρίνονται (στα μαθήματα), το Κράτος μπορεί

να προβλέψει οικονομικές ενισχύσεις, π.χ. μη καταβολή διδάκτρων, χορήγηση υποτροφιών ή παροχή χρηματικού βοηθήματος για την αγορά βιβλίων.

Το άρθρο 16, λοιπόν, δεν καθιερώνει καμία συνταγματική αρχή παροχής δωρεάν ανώτατης παιδείας, όπως δέχονται, αντιθέτως, οι φίλοι και ομότεχοι Ν. Αλιβιζάτος και Αντ. Μανιτάκης (βλ. κείμενό τους « Πανεπιστήμια: Ας κατεβάσουμε λίγο τους τόνους », στην “Καθημερινή”, 17.7.2011, σελ. 19). Κατά μείζονα δε λόγο, ενόψει των εκτεθέντων, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για συνταγματική πρόβλεψη δωρεάν παιδείας στο μεταπτυχιακό στάδιο σπουδών. Ανήκει, λοιπόν, στο νομοθέτη η καθιέρωση ή μη δωρεάν παιδείας και στα ΑΕΙ, δεν του επιβάλλεται όμως εκ του Συντάγματος.

Ο Π. Ι. Παραράς είναι επίτιμος αντιπρόεδρος του
Συμβουλίου Επικρατείας
Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου